

HOOFDSTUK 1

PANDORA

Er kwam een bericht binnen terwijl ik sliep. Vele uren verstreken voordat ik de inbox controleerde. Waarschijnlijk had ik moeten wegblijven, maar de gewoonte vrat aan me. We hadden het kanaal gisteravond uit de lucht gehaald. Niet omdat we wisten dat we waren ontdekt, maar omdat we het niet konden weten. Deze e-mailaccounts waren anoniem, versleuteld en afgezonderd van ons dagelijkse internetleven. Voor zover ik wist, konden ze niet beter worden vergrendeld. Die gedachte had me ooit gerustgesteld.

Het was de tweede helft van mei 2013. Bijna vier maanden geleden had de onafhankelijke documentairemaker Laura Poitras contact met me opgenomen voor advies over een vertrouwelijke bron. Verax, zoals ik hem later leerde kennen, had haar een geheimzinnige tip gegeven over surveillance door de Amerikaanse overheid. Poitras en ik werkten samen om te zien wat er van zou komen. De vorige avond was er na maanden een einde gekomen aan de spanning. Verax was over de brug gekomen. Het bewijs was er. Zijn verhaal was echt, de risico's niet langer denkbeeldig. De FBI en de 'Q-groep' van de NSA, die toezicht houdt op de interne beveiliging, zouden zeker aanzienlijke middelen aan dit lek besteden. Voor de eerste keer in mijn loopbaan achtte ik het niet uitgesloten dat de Amerikaanse autoriteiten zouden proberen om mijn aantekeningen en bestanden in beslag te nemen. Het leed geen enkele twijfel dat ook buitenlandse inlichtingendiensten belang in ons gingen stellen.

Poitras en ik besloten om over twee dagen weer af te spreken. Alles wat voor die tijd gebeurde moest wachten. Dat plan overleefde de nacht niet. Ik logde de volgende ochtend in, zonder iets te verwachten. Volgens de

DONKERE SPIEGEL

tijdcode had Poitras minder dan vier uur na ons afscheid een aantekening achtergelaten. Ze zal niet veel hebben geslapen. Ik evenmin, maar de mist trok weg toen ik de onderwerpregel zag. Het was ons privéteken voor 'dringend'. Het bericht, eenmaal ontsleuteld, was beknopt:

Ik moet je echt iets laten zien.

Ik weet zeker dat je het wilt zien.

Vreemd. Heel vreemd. Iets laten zien? Na gisteravond? Verax had een topgeheime en gecompartmenteerde presentatie van de National Security Agency gestuurd, die vorige maand nog was bijgewerkt. Poitras en ik stonden na middernacht over een klein laptopscherm gebogen en worstelden met het jargon. De hoofdzaken werden snel duidelijk. Onder de schuilnaam PRISM hevelde de NSA gegevens over uit tienduizenden accounts van onder meer Yahoo, Google, Microsoft en Facebook. Eenenveertig slides en achtduizend woorden zetten de juridische basis en de operationele details uiteen. Als de briefing authentiek was – en dat leek er verdacht veel op – dan bood ze iets heel zeldzaams: een gezaghebbend verslag, bijna in real-time, van inlichtingenoperaties op Amerikaanse bodem die ver buiten de grenzen vielen die in het openbaar waren erkend.

Toen we er die nacht mee ophielden, zei Poitras dat ze er misschien tien procent van had begrepen. Ik kon niet beweren dat ik er meer dan de helft van begreep. Dat was niet erg. Journalisten hoeven niet alle antwoorden te weten, maar worden geacht te weten hoe je ze moet vinden om daarna het bewijs tegen het licht te houden en verder te zoeken. Het zou waarschijnlijk tijd kosten om een verhaal op te bouwen, maar we hadden de hoeksteen.

Dat dacht ik althans. Maar iets had Poitras aan het schrikken gemaakt, zo erg dat ze de e-mailregels overtrad. Het had geen zin om te gissen. Ik probeerde tussen de regels door te lezen maar kon niks vinden. Het kon goed of slecht nieuws zijn, dacht ik, maar in dit stadium was elke verrassing verontrustend. Een verrassing wilde zeggen dat ik niet wist waar we stonden. Wekenlang had ik onvoorziene gebeurtenissen in kaart gebracht en tot in de puntjes waarschijnlijke wegen en obstakels onderzocht voor de volgende stap in onze berichtgeving. Ik moest extra bronnen vinden, contact met ze leggen zonder ze in gevaar te brengen, de authenticiteit van het document bewijzen en naar context zoeken. Er waren allerlei ma-

PANDORA

nieren waarop ik dat kon verknoeien – Verax ontmaskeren, in een vervalsing trappen, de tekst verkeerd lezen, iets openbaar maken wat onbedoeld tot schade zou leiden. Als ik de kaart niet goed in mijn hoofd had, zou ik problemen misschien niet zien aankomen.

Voor planning was geen tijd meer. Verax had het startschot gegeven. We bezaten het document en hadden geen afgesproken datum voor een artikel. Het intermezzo kon hachelijk worden. Verax weigerde te vertellen waar hij was, maar we wisten dat hij niet meer op zijn werk verscheen. Als zijn werkgever naar hem begon te zoeken, zouden zijn vrijheid en veiligheid acuut risico lopen. De autoriteiten zouden ontdekken wat hij had meegenomen en mogelijk proberen om het verhaal te ontkrachten. In ieder geval zou de mogelijkheid verdwijnen om ongehinderd ons werk te doen.

We probeerden buiten het zicht van een surveillancereus te blijven terwijl we door zijn poorten tuurden. Lang kon dat niet duren, maar we poogden op alle mogelijke manieren tijd te winnen. Poitras' dringende e-mail die ochtend moest hemelsbreed een kleine tien kilometer afleggen, van Tribeca naar Manhattan. Ze verstuurde hem via anonieme relays rond de wereld, een omweg van duizenden kilometers om haar verblijfplaats te maskeren. Toen ik inlogde, deed ik hetzelfde. We hadden met contant geld goedkope laptops gekocht en gebruikten privacytools om de hardware en netwerkadressen te vervalsen. Poitras, Verax en ik versleutelden alles wat we schreven. We gebruikten geen telefoons. Elk contact liet een spoor na – dat viel niet te verhelpen – maar we vulden het met valse voetafdrukken.

Voordat ik de stad in kon, kwam er een tweede e-mail binnen. Dezelfde normaal ogende onderwerpregel: 'dringend'. Terwijl de tekst van haar versleutelde bericht over het internet ging, zag de ciphertekst er als volgt uit:

```
----- BEGIN PGP MESSAGE-----  
hQIOA7RnVIVebwveEAgA70B01qtnQ1mdDTZwU4eI1Zbff57dLNIb0Uxeun-  
qK8q9Zo o9a0iHGjVreQ0YKip/ 1pX7rohHmA/ T038jjgnsF9E6hNahg-  
1ZWcBRabf0xGUxu8Gz xk5H9m+ k0dHCqg6EVVwAoIWunkghc6jG2p/ seNFN-  
CR36vjgCy2BuF47Jc0oKgc[. . .]  
----- END PGP MESSAGE-----
```

Ik sloot een USB-stick aan. Die bevatte mijn persoonlijke sleutel, een klein digitaal bestand om haar bericht te decoderen. Ik tikte twee wachtwoorden in, het ene voor toegang tot de USB-stick, het andere om de sleutel te activeren. Eenmaal ontcijferd, telde de nieuwe notitie van Poitras slechts zeven woorden:

Bereid je hier alsjeblieft op voor. Jezus.

Wat was er in *godsnaam* aan de hand? Ik annuleerde mijn vlucht naar Washington, haastte me naar de metro en vloog de trappen af. Toen ik eenmaal in lijn 1 zat, haalde ik de batterij uit mijn telefoon. Een smartphone is een uitstekende zender. Hij werkt ook goed als een op afstand bedienbare microfoon als je weet hoe je die moet aanzetten.

De eerste keer dat ik Laura Poitras ontmoette, drie dagen voor de Kerst van 2010, verscheen ze onaangekondigd op mijn kantoor, vlakbij Washington Square. Karen Greenberg, een wederzijdse vriendin die een levendige politieke salon leidde aan de New York University Law School, bleef maar zeggen dat we elkaar moesten ontmoeten. Greenberg had me een betrekking aangeboden toen ik wegging bij *The Washington Post*. Bij mijn nieuwe kantoor hoorde een koffiebeker die me was nagelaten door de voormalige en toekomstige Pentagon-functionaris Michael Sheehan. Op de beker stond een afbeelding van een glimlachende soldaat uit de Tweede Wereldoorlog met vierkante kaken. Met een mok koffie in zijn hand zei hij: *Wat dacht je van een lekkere kop bek dicht?* Geheimhoudingscultuur rond 1944 – nooit uit de mode.

Ik vroeg maar niet aan Poitras hoe ze erin was geslaagd om mijn kamer te bereiken zonder een telefoontje van de beveiliging of de pietluttige secretaresse. 's Avonds liet ze me weten dat ik een soort scène had gemist. 'Ik voel me wel een beetje schuldig dat ik Karens personeel aan het schrikken heb gemaakt om bij jou te komen,' schreef ze.

Niet verrassend, als ik op artikelen over haar mocht afgaan. Deze werfelwind van 46 jaar was voor een Oscar genomineerd geweest, had een Peabody Award gewonnen en was eraan gewend om zonder crew met een camera op haar schouder door oorlogsgebieden te trekken. Politiek gezien radicaal. 'Intens' en 'vasthoudend', aldus de auteurs in een profiel. Opgegroeid in de buurt van Boston, geschoold als kok, later overgestapt op film.

Ze brak door met *My Country, My Country*, een documentaire over de mislukte poging om in Irak onder Amerikaanse bezetting een democratie te vestigen. De televisiezender PBS had onlangs haar meest recente documentaire uitgezonden, *The Oath*, waarin de verhalen werden afgewisseld van Osama bin Ladens voormalige lijfwacht, thans taxichauffeur in Jemen, en zijn zwager, een gevangene in het Amerikaanse detentiecentrum in Guantánamo Bay.

De nadelige gevolgen van haar documentaire over Irak hadden haar bij mij gebracht. Al vier jaar lang, sinds de film in 2006 in première was gegaan, werd ze voor verhoor en doorzoeken apart genomen telkens wanneer ze de Amerikaanse grens overstak. Meestal hielden de douane- en grensbeambten haar urenlang vast, zonder opgave van reden. Ze bladerden door haar notitieboekjes, kopieerden videomateriaal van haar geheugenkaarten en ‘detineerden’ (dat was het juridische eufemisme) soms haar elektronische apparaten. Die zomer op het vliegveld JFK in New York, zo vertelde ze later, hadden ze ‘mijn laptop, camera, beeldmateriaal en mobiele telefoon in beslag genomen’ om die eenenveertig dagen lang vast te houden. Ze erkenden dat ze in elk geval één keer een volledig forensisch beeld van haar laptop hadden gemaakt, een een-op-een kopie die ze voor altijd konden bewaren, onder meer om hem te gebruiken voor het herstellen van verwijderde bestanden.

Ik vond dat allemaal verschrikkelijk – om te beginnen bij het voorwendsel van de Amerikaanse overheid dat computers en smartphones ‘houders’ zijn die niet zouden verschillen van een koffer of een rugzak. Het in beslag nemen, kopiëren en opslaan van honderdduizenden persoonlijke en zakelijke documenten was volgens deze barokke logica geen grotere inbreuk dan het doorzoeken van een tas op niet-aangegeven flessen whisky.

De eis van gerede verdenking uit het Vierde Amendement gold overeenkomstig een lange traditie niet voor doorzoeken aan de grens, waar autoriteiten speelruimte nodig hadden om zich tegen veiligheidsdreigingen te beschermen en douanewetten te handhaven. De aanspraak die de overheid maakte was breder, en veel vijandiger ten aanzien van het gezond verstand en het grondrecht van burgers om met rust gelaten te worden. Er bestond niet zoiets als een ‘onredelijke’ grensdoorzoeking, betoogde de overheid, omdat douaneagenten bij doorzoeken en inbeslagname zo willekeurig mochten zijn als ze maar wilden. Ze hadden helemaal geen re-

den nodig. Koning George had het letterlijk kunnen beamen. Rechters begonnen die bewering pas net in twijfel te trekken.

Poitras had gehoord dat mijn oude collega's op de redactie me als een zonderling beschouwden wat privacy betreft – ik was die kerel die zijn aantekeningen codeerde en enge online-accounts opzette. Misschien droeg ik wel een slaapmuts van aluminiumfolie om vijandige radiostralen af te weren. Maar voor mij was de noodzaak van zulke voorzorgsmaatregelen zonneklaar. Journalisten hadden, net als iedereen, de voordelen van het internet aanvaard zonder na te denken over de nadelen. Mobiele telefoons, webbrowsers, e-mails en chats lieten lange gegevenssporen achter over met wie we spraken, wanneer dat gebeurde, waar dat plaatsvond en wat er werd gezegd. De veranderingen in wetgeving en de technologie gaven de overheid een grotere toegang tot die gegevens – met minder toezicht. Grote particuliere werkgevers pasten vergelijkbare middelen op bedrijfsschaal toe waardoor ze naar believen met hun medewerkers konden meekijken. Sommige doelwitten van onze artikelen probeerden lekken te dichtend door privédetectives in te huren om onze communicatiegegevens op te graven. Wij, de journalisten, deden weliswaar de belofte om onze vertrouwelijke bronnen niet te onthullen, maar ondertussen stonden we toe dat onze tegenstanders die bronnen in ons digitale spoor konden vinden. Al jarenlang bewaarde ik mijn aantekeningen op een plaats waar alleen ik, en niemand anders, zelfs niet bazen die ik vertrouwde, ze kon lezen. Zoals de beveiligingsanalist Graham Cluley heeft gezegd is 'de cloud' alleen maar een ander woord voor 'andermans computer'. Als je daar informatie achterliet, gaf je de controle uit handen.

Poitras wilde weten hoe ze zichzelf moest verdedigen. Normaal gesproken zou ik een dergelijk gesprek beginnen met de vraag wat ze wilde beschermen en wie er volgens haar achteraan zat. Poitras wist al dat ze een tegenstander van wereldformaat had. Goed nieuws was dat niet, maar zelfs de Amerikaanse overheid moest tijd, geld en schaarse technische middelen verdelen. Voor iedereen die op een lijst stond, kon de overheid niet alles uit de kast halen. Tot dusver was Poitras een goedkoop doelwit geweest omdat ze met onbeschermd gegevens reisde. Ze kon zichzelf een stuk duurder maken met bestandsencryptie. En verder, de laptop die ze hadden gekopieerd – had ze inmiddels de wachtwoorden voor haar e-mailaccounts en dergelijke veranderd? Jazeker.

Dezelfde avond stuurde ik haar een zogenaamd 'kort berichtje met

wat extra literatuur'. In feite had ik alle zelfbeheersing laten varen. Mijn e-mail van duizend woorden liep over van links naar en recepten voor een alfabetsoep van softwaretools: GPG, TrueCrypt, OTR, SOCKS-proxy's, Tor. Achteraf is het niet zo vreemd dat mijn collega's mij nooit om dergelijk advies hebben gevraagd.

Veel van de methoden die ik Poitras aanbeval vonden hun oorsprong in de cypherpunks van de jaren negentig, een vrijzinnig (en daarom leaderloos) collectief van visionairs en technologen. Toen het internet in de kinderschoenen stond, probeerden de cypherpunks het te beschermen tegen censuur, surveillance en andere vormen van ongewenste staatscontrole. Een van hen, John Perry Barlow, een voormalige tekstschrijver voor The Grateful Dead en mede-oprichter van de Electronic Frontier Foundation, schreef een onafhankelijkheidsverklaring waarin hij overheden ('jullie, vermoede reuzen van vlees en staal') waarschuwde dat 'jullie niet welkom bij ons zijn'. In *A Cypherpunk's Manifesto* kondigde Eric Hughes een actieplan aan: 'Wij weten dat iemand software moet schrijven om de privacy te beschermen, en aangezien we geen privacy kunnen krijgen tenzij we dat allemaal doen, gaan wij het schrijven.'

En dat deden ze ook. Ze schreven de software, de software werkte en ze gaven hem gratis weg. Zelfs het Amerikaanse Naval Research Laboratory, waar *onion routing* is uitgevonden, de techniek om online anoniem te communiceren, stelde de software en de onderliggende code gratis ter beschikking aan het publiek. 'Het behoud van privacy betekent niet alleen het verbergen van de inhoud van berichten, maar ook het verbergen van wie met wie praat,' schreven de auteurs van het baanbrekende technische artikel.

Met dergelijke tools kon iedereen op het internet lezen, schrijven en afspreken zonder censuur of angst, vermomd in de elegante wiskunde van de cryptografie. Iedereen kon het – en vrijwel niemand deed het. Druzels lieten zich niet in met de bezweringen van tovenaars. Er waren weinig mensen die van zulke mysteries hadden gehoord, en nog minder hadden een motief of het geduld om die kneepjes in de vingers te krijgen. Ik beleefde niet alleen een zeker nerdy genoegen om ze te leren, maar had als journalist die over geheime diplomatie, inlichtingendiensten en oorlog berichtte ook een duidelijke drijfveer. Ik begon in 2006 met het gebruik van GPG, de gouden standaard op het gebied van e-mail- en bestandsencryptie. Dat was niet lang nadat het tijdschrift *Time* de bezwaren van een verslaggever

terzijde had geschoven en diens aantekeningen overhandigde aan de officieren van justitie in de rechtszaak tegen de stafchef van vice-president Dick Cheney. Ik rekende Werner Koch, die de software schreef en nog altijd beheert, tot de grootste verdedigers van de burgersamenleving.

Maar evengoed moest worden gezegd dat GPG zo moeilijk te besturen viel dat zelfs experts bleven steken in de vuistdikke handleiding. De roman *The Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde* paste er helemaal in, en dan had je nog tweeduizend woorden over. De pointe van die grap schreef zichzelf, maar beter advies kon ik Poitras niet geven. Mijn beste tip was misschien wel: ‘Waarschijnlijk heb je een meer ervaren adviseur nodig.’ Ik dien te vermelden dat er tegenwoordig eenvoudiger tools zijn, zij het niet eenvoudig genoeg. Ik houd een lijst bij op gellman.us/pgp.

Onze samenwerking aan het NSA-verhaal begon twee jaar later, op 31 januari 2013, toen Poitras me schreef dat ze New York zou aandoen.

‘Heb je de komende dagen tijd voor een kop koffie?’ vroeg ze. ‘Ik zou wel wat advies kunnen gebruiken.’ Het voorstel was niet zo gewoon als het eruitzag. Er volgde een versleuteld bericht met het verzoek om mijn telefoon thuis te laten. Twee dagen later ontmoetten we elkaar bij Joe, de minuscule espressobar die ik had uitgezocht. Ze keek bedenkelijk toen ze de dicht opeengepakte tafeltjes zag en zei dat we beter ergens anders konden gaan zitten. We bezochten nog twee gelegenheden tot ze er een gevonden had die genoeg privacy bood. Ze had mijn aandacht.

We babbelden wat tot ons eten en drinken werd gebracht. Uit gewoonte pakte ik mijn Moleskine. Poitras schudde haar hoofd en ik borg mijn aantekenboekje op. Ze was benaderd, vertelde ze, door een naamloze informant die zichzelf omschreef als een lid van de Amerikaanse inlichtingendiensten. Ze vertelde me het destijds niet, maar hun gesprek was vijf dagen eerder begonnen. Volgens de berichten van haar anonieme gespreksgenoot had de NSA zo’n omvangrijk en krachtig surveillanceapparaat gebouwd dat het de Amerikaanse democratie in gevaar bracht. Hij kon het bewijs leveren, maar nog niet.

Geen veelbelovende start. Ik hield mijn gezicht in de plooi, denk ik. In mijn beleving waren er weinig onderwerpen die voor verdwaasde tipgevers zo tot de verbeelding spraken als een complot van de inlichtingendiensten. Nadat ik in mijn laatste boek over surveillance zonder bevelschrift had geschreven, was ik bedolven geraakt onder brieven in krabbelig

handschrift en was mijn voicemail eindeloos volgesproken. De bron van Poitras klonk niet als een mafkees, maar zijn tip was van het soort dat verslaggevers rubriceren onder ‘belangrijk indien waar’. De tip klonk geloofwaardig en was nieuwswaardig indien hij echt was, maar door zijn aard was het verhaal buiten bereik. Ik kon mij voorstellen hoe het bewijs eruit zou kunnen zien, maar om erbij te komen had je een dagvaarding nodig of je moest, zeg maar, iemand aftappen. Misschien bevatten die bestanden wel goud, maar je kon er een carrière lang naar zoeken.

Ik overwoog om Poitras te waarschuwen en bedacht me meteen. Het was een slechte gewoonte. Net als agenten en advocaten denken journalisten graag dat ze een speciaal zintuig voor de waarheid hebben, een soort bullshit-antennes. Ik was niet immuun voor die fantasie, maar de wetenschap bood weinig houvast. Bij vergelijkende onderzoeken brachten ervaren rechercheurs het er niet beter af dan kop-of-munt om waarheid en leugen eruit te pikken. Ik kon helemaal nergens op bogen. In de loop der jaren had ik vertrouwen geschonken waar het misplaatst was en had ik feiten over het hoofd gezien of terzijde geschoven die niet op mijn ervaring aansloten. Een van mijn zorgwekkendste flaters vond plaats op een heuvel op de Westelijke Jordaanoever in juni 1995, toen ik Yagil Amir interviewde, een Israëlische kolonist. Amir viel destijds Yitzhak Rabin al lastig. Vijf maanden later kwam hij dichtbij genoeg om Rabin twee keer in de rug te schieten. Er ging geen alarm af toen ik met Amir sprak. De duistere woorden van de moordenaar deed ik af als clichématig. Rabin een verrader noemen, in een gat pissen waar ‘Oslo-akkoorden’ boven stond – dat was toneel, gemeengoed onder religieuze nationalisten van zijn slag. Ik had er honderden zoals hij ontmoet, dacht ik.

Ik hield mijn mond en nam nog een hap van mijn hamburger om het woord aan Poitras te laten. Ik had het moment makkelijk kunnen verpesen met een flauwe grap. De Poitras die ik leerde kennen oordeelde scherp over collega’s die haar meedogenloze zendingsdrang niet deelden. Wat ik in de loop van ons gesprek hoorde, sprak mij in ieder geval aan. De bron had Poitras niet al zijn troeven getoond en Poitras had sommige tegenover mij verzwegen, maar hij sprak de talen van de signals intelligence en communicatienetwerken vloeiend. Ik meende een voorkeur voor bombast te horen, maar Poitras zei dat de bron met precisie over feitelijke kwesties schreef. Zijn bereidheid om ‘Dat weet ik niet’ te zeggen, vonden we allebei bemoedigend. Het droeg ook aan zijn geloofwaardigheid bij

dat hij van gewoon Engels naar vaktaal overstapte zonder het schijnbaar te merken. Zo ging het er in veel gesloten groepen aan toe, en dat was niet eenvoudig na te doen.

Poitras hoopte dat ik misschien wat van het jargon zou herkennen. Had ik ooit gehoord van BOUNDLESSINFORMANT? Dat had ik niet, maar ik vond de toon van oprechte bemoeienis perfect – ambitieus en een vleugje sinister. En SSO? Ik wist vrij zeker dat dat de afkorting was voor Special Source Operations; het had iets te maken met de toegang van de NSA tot apparatuur onder vriendschappelijke bedrijfscontrole. Wat bedoelde haar bron met DNR? CNO? Geen idee. Ik kwam niet verder dan *do not resuscitate* en *chief of naval operations* maar die waren belachelijk incorrect. (De juiste antwoorden, later opgezocht: *dialed number recognition* en *computer network operations*.) NSANet? Ja, dat kende ik. Dat was het beveiligde mondiale intranet van het bureau, waarmee dertigduizend werknemers toegang kregen tot gedeelde informatiebronnen van de inlichtingengemeenschap, zoals een topgeheim lexicon dat naar Wikipedia gemodelleerd was.

Was haar bron de klokkenluider die hij beweerde te zijn? Een fantast die openbare documenten gebruikte om kennis uit de eerste hand te veinzen? Een echte inlichtingenanalist die verzonnen intriges rondba-zuinde? Een half-geïnformeerde functionaris die iets goedaardigs verkeerd had gelezen? Ik zei tegen Poitras dat ik het aantal mogelijkheden zou kunnen inkorten. In *Angler*, mijn boek over Dick Cheney, had ik bepaalde details weggelaten over de NSA. Ze waren te technisch voor wat ik beoogde of hielden geen verband met de gebeurtenissen waarover ik schreef. Als de bron wist wat ik wist, zou dat iets kunnen betekenen. Als hij de gaten opvulde of overtuigende correcties aanbracht, des te beter.

Poitras vroeg of we onze krachten konden bundelen als het verhaal iets zou opleveren. Papier en film vulden elkaar krachtig aan, zei ze. Geen van ons beiden deed tijdens die eerste afspraak een duidelijke toezegging, maar ik was geïntrigeerd. Na verloop van tijd speelde Poitras vragen en antwoorden door. Met elke uitwisseling nam onze twijfel af. In het voorjaar waren we partners. Alles zou afhangen van het schriftelijk bewijs, schreef ik haar begin mei, maar ik had een keerpunt bereikt.

Als hij de boel belazert, schreef ik, ‘zou me dat erg verbazen.’

Toen Poitras ons aan elkaar voorstelde, stond Verax niet meteen aan mijn kant. Hij wantrouwde *The Washington Post*, waar ik als journalist was grootgebracht. Hij kende de krant vooral door de opiniepagina, waar columns en redactionele artikelen – de stem van de uitgever – WikiLeaks verwierpen, op een oorlog in Irak aandrongen en, in zijn beleving, andere excessen van president Bush ‘wereldwijde strijd tegen terreur’ verdedigden. Verax wilde ‘antagonistische’ stemmen hebben om zijn verhaal te vertellen en hij had ze al uitgekozen. Poitras was niet alleen een criticus van deze machthebbers in oorlogstijd, maar was er zelf ook het doelwit van geweest. Ook was Verax’ aandacht getrokken door haar korte film over een andere NSA-criticus. *The Guardian*-columnist Glenn Greenwald had naam gemaakt als een stugge strijder tegen de nationale veiligheidsstaat en zijn verdedigers. Maandenlange pogingen hadden echter niet geleid tot een reactie van Greenwald, die e-mails van Verax en een instructievideo over encryptie negeerde.

Ik paste niet in de categorie buitenstaander. Ik was een volwaardig lid van de reguliere media en deed niet alsof ik van plan was om mee te doen aan een campagne voor Verax of zijn zaak. Anderzijds was ik al jaren bezig met binnenlandse surveillance. Wat voor mij pleitte, in Verax’ ogen, waren twee punten: met jaren aan bronnen bevond ik mij in een uitstekende positie om over meer dan alleen de documenten zelf te berichten; en serieuze berichtgeving over nieuwe onthullingen had een ongeëvenaarde kracht om de regering ter verantwoording te roepen.

Verax joeg me op de kast, waarschijnlijk met opzet, door te suggereren dat alleen een onverschrokken dissident als Greenwald de waarheid kon onthullen. Ik hapte. Ik kende Greenwald wel. Als gespreksleider op een forum in 2010, ‘The Constitution and National Security’, had ik vergeefs geprobeerd hem in toom te houden. (Zelden had ik het toneel gedeeld met een minder handelbaar panellid.) Hij was zeker intelligent, zei ik tegen Verax, en een groot ontmaskeraar van huichelarij. Hij eiste bewijzen voor officiële beweringen, wat ik bewonderde. Maar net als zijn tegenstanders was hij daar ook selectief in. Ik dacht dat een pleitbezorger geschikter zou zijn dan een verslaggever om zijn aandacht te richten op de feiten die bij zijn betoog pasten.

Mijn woordenwisseling met Verax had voornamelijk te maken met de levenscyclus van informatie in het publieke debat. Greenwald keek naar op het type brave burger waartoe ik behoorde, maar hoe meende hij de